

Nr 4

Utlåtande i anledning av motion om slopande av försäkringsnämnderna för prövning av folkpensionsärenden.

Andra lagutskottet har behandlat en till lagutskott hänvisad motion, II: 454, av herr Nilsson i Lönsboda, i vilken hemställts, »att riksdagen måtte besluta om sådan ändring i 'Lag om allmän försäkring', att stadgandet om försäkringsnämnder upphör att gälla i och med nuvarande valperiods utgång, och att vederbörande utskott måtte utarbeta förslag till härför erforderlig författningsändring».

Gällande bestämmelser

Föreskrifter om den allmänna försäkringens administration återfinns i 18 kap. lagen om allmän försäkring. Bestämmelserna innebär i huvudsak följande.

För varje landstingskommun och stad som inte tillhör sådan kommun skall finnas en allmän försäkringskassa. I den mån så prövas erforderligt skall allmän försäkringskassa inrätta lokalkontor.

I allmän försäkringskassa skall finnas styrelse, en eller flera pensionsdelegationer samt försäkringsnämnder.

Styrelsen skall i princip besluta i alla kassans angelägenheter, såvida inte annat föreskrivs. I praktiken är det inte styrelsen som sådan som beslutar i enskilda ärenden utan befattningshavare hos kassan åt vilka styrelsen uppgit att på styrelsens vägnar fatta beslut.

För handläggning av vissa kvalificerade pensionsärenden har särskilda organ tillskapats. Pensionsdelegationerna skall sålunda avgöra frågor om förtidspension, invaliditetstillägg och invaliditetsersättning, och försäkringsnämnderna skall i den utsträckning som stadgas i särskild författning pröva frågor rörande folkpension. Genom föreskrifter i andra författningar har dessa frågor begränsats till de inkomstprövade folkpensionsförmånerna, d. v. s. kommunala bostadstillägg, hustrutillägg och änkepension i övergångsfallen (de fall där mannens bortgång inträtt före den 1 juli 1960). Nämnderna skall också tillhandagå kassans styrelse, pensionsdelegation och lokalkontor med råd och upplysningar angående lokala angelägenheter (23 §).

Försäkringsnämnd skall finnas för varje kommun. Med riksförsäkringsverkets medgivande kan dock försäkringsnämnds verksamhetsområde om-

fatta flera kommuner eller del av kommun. Försäkringsnämndens ledamöter utses av kommunen. Nämnden är dock ej något kommunalt organ utan ett organ inom försäkringskassan. Såsom föredragande i nämnden tjänstgör i regel föreståndaren vid respektive lokalkontor.

Försäkringsnämnd skall bestå av minst fem och högst sju ledamöter. För varje ledamot skall finnas en suppleant. Arvode och annan ersättning till ledamot i försäkringsnämnd fastställs av riksförsäkringsverket och utges av försäkringskassan.

Försäkringsnämnd skall sammanträda så ofta som det erfordras med hänsyn till ärendenas antal och angelägenhetsgrad. Ärende bör dock alltid handläggas av försäkringsnämnden så snart ske kan och senast inom tre veckor från det ärendet inkommit till vederbörande lokalkontor. Bråds-kande ärenden får avgöras genom meddelanden mellan ordföranden och minst halva antalet övriga ledamöter om samtliga biträder det föreliggande förslaget till beslut.

Motionen

Motionären anser att försäkringsnämndernas verksamhet med åren blivit alltmer onödig och att nämnderna numera inte har någon uppgift att fylla. Försäkringskassans tjänstemän gör den utredning som erfordras, och som regel godtas denna vid behandlingen i försäkringsnämnderna. Genom kommunsammanslagningarna blir personkännedomen inom nämnderna allt mindre. Den nuvarande ordningen kan enligt motionären ofta fördröja ärendenas slutliga avgörande.

Tidigare riksdagsbehandling

I riksdagens revisorers berättelse över den år 1963 verkställda granskningen av statsverket behandlas frågan om försäkringsnämndernas verksamhet. Genom frågeformulär, som tillställdes samtliga försäkringskassor, anhöll revisorerna bl. a. om uppgifter avseende utbetald ersättning till nämnderna samt om allmänna synpunkter på försäkringsnämndernas verksamhet. Innehållet i åtskilliga av yttrandena redovisas i revisorernas berättelse (del I s. 114—119), till vilken hänvisas. Revisorerna uttalade för egen del bl. a. följande.

Av de uppgifter revisorerna inhämtat framgår att den nu tillämpade ordningen, som innebär att ärenden rörande samtliga inkomstprövade pensionsförmåner skall behandlas i försäkringsnämnd, praktiskt taget genomgående anses omständlig, administrativt betungande och tidskrävande. Kostnaderna för nämndernas verksamhet har vidare blivit högst betydande och kan enligt tillgängliga uppgifter för länskassorna beräknas belöpa sig till närmare 1 milj. kronor under enbart de tre första kvartalen detta år. — — — Då man bedömer utgifterna för den här avsedda verksamheten bör också beaktas att nämndernas reella inflytande blivit mycket ringa, då be-

sluten praktiskt taget alltid fattas i enlighet med lokalkontorsföreståndarens-föredragandens förslag.

Försäkringsnämnderna har även till uppgift att tillhandagå försäkringskassan med råd och upplysningar i lokala frågor. Verksamheten i detta avseende har, enligt vad revisorerna inhämtat, haft en mycket begränsad omfattning. Nämndernas personkännedom anses endast undantagsvis ha någon betydelse; i flertalet fall torde f. ö. föredraganden ofta ha lika goda kunskaper i detta avseende.

Med hänsyn till vad sålunda anförts anser revisorerna att försäkringsnämnderna knappast fyller en uppgift som står i rimligt förhållande till de kostnader och nackdelar i övrigt som är förbundna med verksamheten. De torde därför utan olägenhet kunna avskaffas. Det medinflytande vid pensionsärendenas handläggning som kommunerna genom dessa nämnder ansetts böra tillförsäkras på grund av att pensionsförmånerna till viss del bestrides av kommunala medel har, som ovan antytts, i praktiken blivit illusoriskt; ej heller denna synpunkt kan därför enligt revisorernas mening motivera ett bibehållande av nämnderna. Handläggningen av och beslutanderätten i här avsedda ärenden bör därför enligt revisorernas mening snarast överflyttas till försäkringskassorna. Av skäl som nyss anförts är det emellertid naturligt att vederbörande kommuner önskar erhålla möjlighet till viss insyn i beslutsprocessen. Detta torde organisatoriskt kunna tillgodoses på olika sätt, exempelvis genom att varje kommun får rätt att genom lämpligt organ taga del av ärendenas handläggning. Det torde böra ankomma på riksförsäkringsverket att närmare överväga frågan härom och framlägga de förslag som kan visa sig motiverade.

Revisorernas berättelse behandlades av *statsutskottet* i dess *utlåtande 1964: 181*. Utskottet utgick från att riksförsäkringsverket beaktade revisorernas utredning. Även om frågan om försäkringsnämndernas verksamhet kunde synas tidigt väckt, borde enligt utskottets mening särskild uppmärksamhet ägnas frågan för att finna vägar att göra nämnderna effektiva och för att förenkla proceduren hos nämnderna.

Vid *1968 års riksdag* väcktes en motion, som syftade till en omprövning av försäkringsnämndernas verksamhet. Motionen, som i allt väsentligt anslöt till riksdagsrevisorernas uppfattning, mynnade ut i ett yrkande om förutsättningslös utredning angående möjligheterna att förenkla handläggningen av sådana ärenden som försäkringsnämnd har att pröva. Motionen sändes av *andra lagutskottet* på remiss till riksförsäkringsverket, Försäkringskassaförbundet, Svenska kommunförbundet och Svenska stadsförbundet. Redogörelse för remissyttrandena finns intagen i utskottets *utlåtande 1968: 63*, till vilket hänvisas.

Under remissbehandlingen framkom att det inom statskontoret och riksförsäkringsverket pågick ett utredningsarbete i samråd med de allmänna försäkringskassorna i syfte att rationalisera administrationen inom den allmänna försäkringen, den s. k. *RAFA-utredningen*. Under detta arbete var försäkringsnämndernas verksamhet föremål för granskning. Utredningens pensionsgrupp hade i början av år 1968 presenterat en redovisning av första

etappen i utredningsarbetet angående handläggningen i de allmänna försäkringskassorna av ärenden rörande kommunalt bostadstillägg. När ytterligare underlagsmaterial erhållits, skulle utredningen gå in på frågan om en eventuell avveckling av nämndsorganisationen och diskutera möjliga ersättningsalternativ. Riksförsäkringsverket upplyste i sitt remissyttrande att verket avsåg att, sedan RAFA-utredningen slutfört sitt arbete, till Kungl. Maj:t inkomma med de förslag som verket kunde finna påkallade.

Med hänsyn till vad som upplysts om RAFA-utredningens arbete uttalade andra lagutskottet i sitt utlåtande 1968:63 att det önskemål motionären framställt i sin motion redan syntes vara tillgodosett. Motionen borde därför enligt utskottets mening inte föranleda någon riksdagens åtgärd. Riksdagen anslöt sig till utskottets uppfattning.

Utskottet

De regionala försäkringskassorna utgör basen i den allmänna försäkringens organisation med riksförsäkringsverket som tillsyns- och besvärmyndighet och försäkringsdomstolen som högsta besvärinstans. Beslut i försäkringsärenden fattas i första instans i princip av försäkringskassans styrelse. Handläggningen av vissa kvalificerade pensionärenden har dock lagts på särskilda organ. Pensionsdelegation skall avgöra frågor om förtidspension, invaliditetstillägg och invaliditetsersättning och försäkringsnämnd frågor angående inkomstprövade folkpensionsförmåner, d. v. s. kommunala bostadstillägg, hustrutillägg och änkepension i sådana fall där mannen dött före den 1 juli 1960. Försäkringsnämnd skall dessutom tillhandagå kassans styrelse, pensionsdelegation och lokalkontor med råd och upplysningar i lokala angelägenheter. Försäkringsnämnd skall i princip finnas för varje kommun och bestå av 5—7 kommunalt valda ledamöter. Nämnden skall sammanträda så ofta det erfordras med hänsyn till ärendenas antal och angelägenhetsgrad. Ärende bör alltid handläggas av nämnden senast inom tre veckor från det ärendet inkommit till vederbörande lokalkontor.

I förevarande motion hävdas att försäkringsnämnderna inte längre har någon egentlig uppgift att fylla. Föredragningarna inför nämnden har enligt motionären i praktiken blivit en formalitet. Delegerandet av beslutanderätten till försäkringsnämnderna innebär dessutom att ärendenas slutliga avgörande fördröjs. Motionären anför också att den personkänedom, som nämnderna vid deras instiftande ansågs skola besitta, blivit allt mindre på grund av sammanläggningen av kommuner till större enheter. I anledning härav föreslår motionären att försäkringsnämnderna avskaffas i och med nuvarande valperiods utgång och hemställer att riksdagen måtte besluta sådan ändring av lagen om allmän försäkring som erfordras för genomförandet av detta förslag.

Riksdagen har haft att ta ställning till liknande synpunkter i tidigare sammanhang. Riksdagens revisorer undersökte år 1963 försäkringsnämndernas verksamhet. I anledning härav uttalade revisorerna att nämnderna knappast fyllde en uppgift som stod i rimligt förhållande till de kostnader och nackdelar i övrigt som var förbundna med verksamheten. Revisorerna var närmast av den uppfattningen att nämnderna utan olägenhet kunde avskaffas. 1964 års riksdag uttalade vid sin behandling av revisorernas berättelse att särskild uppmärksamhet borde ägnas frågan om försäkringsnämndernas verksamhet för att göra nämnderna effektiva och för att förenkla handlägningsproceduren hos dessa.

Vid fjolårets riksdag väcktes en motion som i allt väsentligt hade samma syfte som den nu föreliggande. Riksdagen avtog motionen med hänvisning till det arbete som pågick inom den av statskontoret och riksförsäkringsverket i samråd med de allmänna försäkringskassorna bedrivna RAFA-utredningen. Denna utredning, som har till syfte att rationalisera administrationen inom den allmänna försäkringen, skulle nämligen sedan tillräckligt underlagsmaterial förelåg gå in på frågan om en eventuell avveckling av nämndorganisationen och en diskussion om möjliga ersättningsalternativ.

Utskottet har inhämtat att RAFA-utredningen har för avsikt att under innevarande vår lägga fram ett förslag i vilket frågan om försäkringsnämndernas ställning behandlas. I avvaktan härpå synes det utskottet inte erforderligt med något riksdagens initiativ i anledning av motionen. Utskottet får därför hemställa,

att motionen II: 454 inte föranleder någon riksdagens åtgärd.

Stockholm den 18 februari 1969

På andra lagutskottets vägnar:

AXEL STRAND

Vid detta ärendes behandling har närvarit

från första kammaren: herr Strand (s), fru Hamrin-Thorell (fp), herrar Lars Larsson (s), Hübinette (m), Eric Carlsson (cp), Wanhainen (s), Österdahl (fp) och fru Grethe Lundblad (s);

från andra kammaren: herrar Lundberg (s), Jönsson i Ingemarsgården (fp), Fredriksson (s), fru Skantz (s), herr Ringaby (m), fru Nilsson (cp), fru Håvik (s) och herr Olsson i Mölndal (s)*.

* Ej närvarande vid utlåtandets justering.